

NĚKTERÉ OTÁZKY NOVÉHO SYSTÉMU TRESTŮ

(Podle zák. č. 140/1961 Sb.)

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ НОВОЙ СИСТЕМЫ НАКАЗАНИЙ

EINIGE FRAGEN DES NEUEN STRAFENSYSTEMS

ADOLF DOLENSKÝ

K partiím, jež doznaly největší změny při novelizaci našeho trestního práva v r. 1961, nepochybně patří systém trestů. Jeho základ je dán směrnicemi ÚV KSČ ze 7. — 8. prosince 1960, které konstatovaly rostoucí uvědomění pracujících a vyvodily z toho, že roste i výchovná úloha trestu, zejména v souvislosti s tím, že se stále více uplatňuje morální působení kolektivu pracujících na provinilce. Možno tedy vystačit s kratším trváním trestů odnětí svobody a daleko více využívat trestů bez odnětí svobody, v praxi často nazývaných „výchovné“, na rozdíl od těžších „represivních“ trestů; takovými výchovnými tresty jsou nápravné opatření, podmíněné odnětí svobody. Při tom je však nutno nadále přísně chránit stát a společnost před pachateli závažných trestných činů. Zvláštní pozornost v poslední době na sebe soustředila, a to u nás i v jiných socialistických státech, recidiva, jejíž nebezpečnost byla — snad též vinou teoretické nejasnosti — podceňována¹⁾. Statistika uložených trestů v posledních letech ukázala, že se již u nás začala uskutečňovat myšlenka jednoho vynikajícího sovětského kriminalisty: Pro socialistické právo jsou typické tresty bez odnětí svobody (kdežto pro buržoazní — tresty odnětí svobody a pro feudální — tresty tělesné). Podmíněné odsouzení spolu s nápravným opatřením činí již dnes více než polovinu uložených trestů.

To vše musel vyjádřit nový trestní zákon.

V našem článku se zaměříme jen na část této nové problematiky. Podáme zejména některé souhrnné pohledy na systém trestů (část II), dále dvě otázky týkající se zvláště nebezpečné recidivy (část III) a konečně malý příspěvek k otázkám úhrnného a souhrnného trestu (část IV). Tento výběr obsahuje řádu otázek spíše legislativně technického a popisného rázu na úkor otázek

¹⁾ Srov. sovětskou učebnici obecné části, red. Čchikvadze, čes. SPN, Praha 1954, str. 341: „Platné sovětské právo nezná termín ‚recidiva‘ nebo ‚recidivista‘. — Skutečnost, že tyto termíny se v sovětském zákonodárství nevyskytují, není náhodná. V SSSR nebyla a není půda pro recidivu a pro zločinnost z povolání.“

obecně teoretických. Autor to omlouvá nejen zřeteli ryze praktickými, jež převažují po vydání nového zákona, nejen tím, že hlubší teoretické zpracování nového zákona vyžaduje delšího času (již jen proto, že je třeba nasbírat zkušenosti z jeho aplikace), ale i tím, že jej lákala možnost uplatnit zde některé, v právnických pojednáních méně obvyklé metody zpracování.

Jde v podstatě o tyto metody: statistický rozbor určitých prvků vyskytujících se ve větším zákonném celku, některé matematicko-logické úvahy, tabulkové a grafické přehledy. Většinou je těchto metod využito pro účely legislativně technické, zčásti však i pro interpretaci zákona. Samy o sobě nejsou to metody nové. Zvláštnost je tu spíše jen v tom, že pro tyto účely nebylo jich dosud téměř vůbec používáno.

Statistické zpracování předpokládá, že máme co činit s větším více méně stejnorodým statistickým souborem. Toto zpracování skýtá nám přehled o celkové charakteristice souboru, přehled, který ukáže souvislosti, jež při detailním pohledu nejsou patrné. Při zkoumání právních norem se sice jen zřídka setkáváme s větším, z našeho hlediska homogenním souborem, ale jsou takové soubory; tak je tomu např. ve zvláštní části trestního práva, kde je přes 200 paragrafů svou strukturou velmi podobných; také pro účely u nás dosud málo pěstované srovnávací právovědy může se tato metoda uplatnit.

Početní úvahy našeho článku jsou několikero druhu a nepochybně by se našly i další pro naše účely vhodné druhy. Je to především použití kombinatoriky. Pro legislativní práci je někdy užitečné znát, v jakých kombinacích se mohou určité prvky vyskytnout. To je pochopitelné — zná-li zákonodárce pole možností, může se vystríhat nežádoucích mezer právní úpravy, může pamatovat na nevhodné kombinace, je upozorněn na obtíže vznikající z příliš velkého počtu kombinací. Také s matematickými řadami se někdy zákonodárce může setkat²⁾. Dále se v článku operuje s algebraickým vyjádřením prvků, jež mohou být kvantitativně odstupňovány a jež dohromady tvoří určitý celek. Algebraické vyjádření dodává takovým a podobným úvahám přehlednost, vyžaduje však od čtenáře, aby si na zkratkové vyjádření navykl.

Tím se dostáváme k další metodě, která je spíše jen vyjadřovacím prostředkem než samostatnou metodou, a to jsou tabulky a grafy. Jsou to prostředky propracované statistickou vědou a běžně používané v statistice, v politické ekonomii a v jiných oborech, bohužel málo v právu. Jejich význam je v přehlednosti, která je potřebná nejen pro legislativní práce, ale zejména pro pedagogické účely. Ale této otázce, otázce názornosti výuky, chceme věnovat zvláštní pojednání.

²⁾ Tak např. v době kodifikace našeho rodinného práva v r. 1949 v zájmu naprosté rovnosti muže a ženy se navrhovalo, aby děti měly příjmení po obou svých rodičích. Návrh byl doplněn požadavkem, že dítě po nabytí zletilosti se rozhodne pro jedno z obou příjmení. Kdyby tu nebylo tohoto omezení, vznikla by tu geometrická řada: v druhé generaci by to byla již 4 příjmení, ve třetí — 8 příjmení atd.

Význam uvedených metod v právu lze předem těžko posoudit, protože je s nimi dosud málo zkušeností. Patrně to nejsou metody v právu universálně použitelné, budou omezeny povahou zpracovávaných otázek. Domnívám se však, že i jen to málo, co je sneseno v následujícím pojednání, dokumentuje jejich užitečnost.

II.

Trestní zákon nově upravil systém trestů. Do systému trestů spadají především otázky, které tresty jsou v zákoně obsaženy, jaký je jejich vzájemný vztah a jak je to vše legislativně technicky provedeno, zejména co je ve zvláštní části a co v obecné.

Odpověď na prvou otázku dávají §§ 27, 29. Tři dosavadní tresty, vyloučení z vojska, zákaz pobytu a uveřejnění rozsudku, byly ze seznamu trestů vypuštěny³⁾.

Dosavadní trestní zákon rozlišoval dvě skupiny trestů, tresty hlavní a vedlejší; mezi hlavními tresty mělo zvláštní postavení nápravné opatření, jež na rozdíl od jiných hlavních trestů nefigurovalo přímo v sazbách zvláštní části, ale bylo jen jakousi alternativa facultas trestu odnětí svobody. Sovětské právo zná tři skupiny trestů, tresty hlavní, vedlejší a ty, jež mohou být ukládány buď jako hlavní nebo jako vedlejší. Naše právo má systém složitější. Snahou zákonodárce bylo dosáhnout co nejlepší individualizace trestu. „K dokonalému uplatnění těchto hledisek se jeví nutným upravit systém trestů tak, aby bylo umožněno uložit takový trest, který by nejlépe dosáhl cílů s ukládáním trestů sledovaných při plném zřeteli ke všem okolnostem případu a osobně pachatele“ (důvodová zpráva).

Základní myšlenka nové úpravy byla, aby zásadně všechny tresty bylo možno ukládat samostatně nebo vedle sebe. Ovšem tuto zásadu nebylo možno plně realizovat z několika důvodů:

1. Některé tresty se vzájemně vylučují, protože
 - a) se zbytečně kumulují (např. nápravné opatření a peněžitý trest), nebo
 - b) se ve svých účincích vzájemně ruší (např. odnětí svobody a nápravné opatření).
2. Některé tresty samostatně uložené by nesplnily účel trestu, protože
 - a) některé mírnější tresty nutno omezit na trestné činy méně závažné (nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest, propadnutí věci),
 - b) některé tresty pak vůbec pro svou povahu se nehodí k samostatnému ukládání (ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, propadnutí majetku).

³⁾ Důvodová zpráva pro připomínkové řízení k tomu stručně poznamenala: „Z dosavadních trestů se vypouštějí zákaz pobytu, vyloučení z vojska a uveřejnění rozsudku pro jejich neúčelnost.“ Konečné znění důvodové zprávy se o důvodech vypuštění nezmiňuje.

Výsledek všech těchto výjimek mění původní zásadu „kterýkoli trest samostatně nebo spolu s jiným“ tak pronikavě, že se nám do jisté míry vracejí hlavní a vedlejší tresty. Možno proto tresty třídit takto:

1. Tresty, jež lze uložit samostatně nebo spolu s jiným trestem:

- a) trest smrti — stojí mimo systém trestů, obsahuje ztrátu čestných titulů a vyznamenání a ztrátu vojenské hodnosti, je slučitelný pouze s propadnutím majetku,
- b) odnětí svobody — obsaženo samostatně nebo alternativně v každé sankci zvláštní části,
- c) nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest, propadnutí věci — alternativně v některých sankcích zvláštní části,
- d) vyhoštění — lze uložit za každý trestný čin na základě ustanovení obecné části.

2. Tresty, jež lze uložit pouze spolu s jiným trestem:

- d) ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti — pouze vedle odnětí svobody, kdežto v trestu smrti jsou již obsaženy,
- b) propadnutí majetku — pouze vedle odnětí svobody nebo trestu smrti.

Tresty odnětí svobody a nápravné opatření jsou zdaleka nejpočetnější; trest vyhoštění je sice, abstraktně vzato, v sankcích stejně častý, jako odnětí svobody, ale ve skutečnosti je určen pro případy poměrně vzácné. Mezi tresty smrti, odnětí svobody a nápravného opatření platí vzájemná neslučitelnost. Když toto vše uvážíme, můžeme zjednodušit shora uvedené rozdělení tak, že se nám objeví tři skupiny obdobné sovětskému právu:

Tabulka I

Tresty	Sovětské právo	Československé právo
hlavní	— odnětí svobody — nápravné práce — veřejné pokárání — vojenský kárný útvar	— odnětí svobody — nápravné opatření — —
smíšené	— vykázání pobytu — zákaz pobytu — — ztráta práva zastávat funkci nebo zákaz činnosti — ztráta funkce — peněžitý trest — — povinnost nahradit škodu	— — — — vyhoštění — zákaz činnosti — — peněžitý trest — propadnutí věci —
vedlejší	— propadnutí majetku — zbavení vojenské nebo zvláštní hodnosti —	— propadnutí majetku — ztráta vojenské hodnosti — — ztráta čestných titulů a vyznamenání

Prozkoumejme dále případy, kdy je vyloučeno současné uložení dvou různých trestů. Některé případy uvádí § 28, nikoli však všechny. Další plynou z §§ 30, 46, 47 a 51. Pro přehled se tu dá dobře použít tabulkového znázornění; znak — označuje neslučitelnost výslovně zákonem stanovenou, znak + případy opačné:

Tabulka II

Trest	Trest smrti	Odnětí svobody	Nápravné opatření	Ztráta čestných titulů	Ztráta vojenské hodnosti	Zákaz činnosti	Propadnutí majetku	Peněžitý trest	Propadnutí věci	Vyhoštění
Trest smrti	■	—	—	—	—	—	+	—	—	—
Odnětí svobody	—	■	—	+	+	+	+	+	+	+
Nápravné opatření	—	—	■	—	—	+	—	—	+	+
Ztráta čestných titulů	—	+	—	■	+	+	+	+	+	+
Ztráta vojenské hodnosti	—	+	—	+	■	+	+	+	+	+
Zákaz činnosti	—	+	+	+	+	■	+	+	+	+
Propadnutí majetku	+	+	—	+	+	+	■	—	+	+
Peněžitý trest	—	+	—	+	+	+	—	■	+	+
Propadnutí věci	—	+	+	+	+	+	+	+	■	+
Vyhoštění	—	+	+	+	+	+	+	+	+	■

Ne bez důvodu jsme neřekli přímo, že + znamená slučitelnost. Kombinace nápravné opatření plus vyhoštění není sice výslovně zákonem vyloučena, z účelu obou trestů však, myslím, plyne, že jsou rovněž neslučitelné. Těžko si představit případ, že by vzhledem k osobě pachatele a možnosti jeho nápravy nebylo třeba uložení trestu odnětí svobody a stačilo nápravné opatření, zároveň však tu byl obecný zájem na tom, aby pachatel — po odpykání nápravného opatření — byl z ČSSR navždy vyhoštěn.

Pochybnosti by ještě mohlo vzbudit spojení propadnutí majetku a propadnutí věci, jestliže vedeme analogii s nepřipustným spojením propadnutí majetku a peněžitý trest. Mezi oběma případy jsou určité rozdíly. Ukážeme si, v čem tyto rozdíly mezi peněžitým trestem a propadnutím věci jsou; z toho nám snad vyplyne, zda tu je situace do té míry odlišná, že by tresty propadnutí majetku a propadnutí věci slučitelné byly. Právní mocí o propadnutí majetku a propadnutí věci přechází vlastnictví k určitým majetkovým předmětům na stát. Právní mocí o peněžitém trestu vzniká státu pohledávka na peněžitou částku. Propadlé věci jsou svou povahou takové věci, které mají zcela určité použití nebo zcela určitý původ, kdežto peníze jsou nejobecnějším vyjádřením majetkové hodnoty, jejíž vztah k trestnému činu bývá zpravidla volnější než je tomu u propadlé věci. Propadnutí majetku a propadnutí věci postihuje předměty, které jsou v okamžiku právní moci ve vlastnictví pachatele, kdežto peněžitý trest často postihuje jeho budoucí příjmy (jinak by nemělo smyslu ustanovení trestního řádu o povolení splátek). Ze všech rozdílů by mohla být důvodem pro slučitelnost propadnutí majetku a propadnutí věci nejspíše jen ta okolnost,

že výrokem o propadnutí věci se zvláště zdůrazňuje zneškodnění určitých věcí, jež mají přímý vztah k trestnému činu. Myslím, že to je důvod dosti slabý. Jinak je propadnutí věci vedle propadnutí majetku zbytečné a vlastně i nelogické, protože propadnutí téže věci by se v rozsudku vyslovovalo dvakrát.

V sankcích zvláštní části jsou uváděny pouze tresty smrti, odnětí svobody, nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest a propadnutí věci, a to alternativně. Podle § 57 možno všude doplnit vyhoštění, ovšem ze zřetelem k účelu trestu nebude tato alternativa přicházet v úvahu u trestných činů závažnějších. Spojka „nebo“ v seznamu trestů ve zvláštní části má podle § 28 ten smysl, který logika označuje jako nevylučující; je to disjunkce, nikoli alternativa v přesném slova smyslu. Z trestů uvedených v jednotlivém ustanovení zvláštní části lze uložit každý samostatně nebo i více jich vedle sebe; nadto na základě ustanovení obecné části lze připojit jiné v § 27 uvedené tresty — a to vše s výhradou, že tresty jsou slučitelné.

Trestní zákon RSFSR z r. 1960 uvádí všechny tresty, které přicházejí v úvahu, přímo ve zvláštní části. Z příslušného ustanovení je patrné i to, zda tresty mohou být uloženy kumulativně nebo alternativně. Československá úprava trestů dává soudu sice větší výběr možností než sovětská a o to lépe hovoří požadavku individualizace, ovšem za cenu menší přehlednosti. Bez pečlivého pročtení obecné části nelze říci, co za který trestný čin pachatelé hrozí. Naproti tomu sovětský trestní zákon dává již v každém ustanovení zvláštní části jasný obraz o trestní hrozbě.

Bude jistě zajímavé podat přehled sankcí ve zvláštní části podle druhů a ukázat, kolikrát se která vyskytuje:

Tabulka III

Hlava	Počet trestních sazeb							
	Celkem	Tresty odnětí svobody			Tresty			
		samostatně	alternativně		nápravné opatření	zákaz činnosti	peněžitý trest	propadnutí věci
			trest smrti	jiné				
	a	b	c	d	e	f	g	h
I.	40	23	9	8	7	—	1	—
II.	69	24	—	45	41	16	35	11
III.	49	25	1	23	22	8	7	—
IV.	28	10	1	17	17	3	10	2
V.	19	6	—	13	13	3	5	1
VI.	13	12	—	1	1	—	1	—
VII.	24	14	1	9	9	3	—	—
VIII.	33	25	—	8	8	2	—	—
IX.	23	9	—	14	13	—	13	1
X.	11	6	5	—	—	—	—	—
XI.	14	11	—	3	3	—	1	—
XII.	45	34	11	—	—	—	—	—
Celkem	368	199	28	141	134	35	73	15

Každý odstavec je počítán zvlášť, odkazy na jiné sankce (§§ 99, 108) nejsou počítány. Součet $b + c + d = a$, kdežto součet $e + f + g + h$ se nemůže rovnat d , protože tyto tresty jsou někde po dvou i po třech v jedné sankci.

Z přehledu je vidno, že alternativy vedle trestu odnětí svobody jsou v souvislosti jednak s druhovým objektem trestného činu, jednak se všeobecným stupněm nebezpečnosti trestného činu. Trest smrti je omezen na trestné činy proti republice, trestné činy vojenské (k nim lze přiřadit i § 158 odst. 3 ze III. hlavy) a jim blízké trestné činy proti lidskosti; vedle toho je to ještě úmyslné obecné ohrožení se smrtelným následkem a vražda. Nápravné opatření je nejčastější sankcí po odnětí svobody (nepočítáme-li vyhoštění); u něho je souvislost s druhovým objektem patrná jen v tom, že chybí v 10. a 12. hlavě a je vzácný v 11. hlavě. Pozoruhodné je, že je vzácný i v 6. hlavě — trestné činy proti rodině a mládeži, kde sankce odnětí svobody s jedinou výjimkou nepřekračují 3 léta. Jinak je tu zřejmá souvislost se všeobecným stupněm nebezpečnosti pro společnost. Zákaz činnosti, peněžitý trest a propadnutí věci jsou převážně určeny na trestné činy hospodářského rázu, čímž míním nejen druhou hlavu zvláštní části, ale i některé jinde umístěné trestné činy, např. §§ 181 aj.

Všechny alternativy obsahují odnětí svobody. Jsou sankce s přísnější alternativou, tj. s trestem smrti, a s mírnější, tj. nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest a propadnutí věci. Nikdy není vedle odnětí svobody současně mírnější i přísnější alternativa. Nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest a propadnutí věci jsou v různých kombinacích. Ze všech patnácti možných bylo, resp. nebylo v zákoně použito těchto:

Tabulka IV

	Vyskytují se tyto kombinace:		
1.	nápravné opatření	peněžitý trest	propadnutí věci
2.	nápravné opatření zákaz činnosti	nápravné opatření peněžitý trest	peněžitý trest propadnutí věci
3.	nápravné opatření zákaz činnosti peněžitý trest	nápravné opatření peněžitý trest propadnutí věci	
	Nevyskytují se tyto kombinace:		
1.	zákaz činnosti		
2.	nápravné opatření propadnutí věci	zákaz činnosti peněžitý trest	zákaz činnosti propadnutí věci
3.	nápravné opatření zákaz činnosti propadnutí věci	zákaz činnosti peněžitý trest propadnutí věci	
4.	nápravné opatření zákaz činnosti peněžitý trest propadnutí věci		

Trestní sazby odnětí svobody vykazují oproti dřívějšímu značné změny. Vyšší tresty se redukovaly nejvýše na 15 let, úměrně se snižovaly i střední sazby, nižší většinou zůstávaly beze změn. Zvláště nízké sazby do 3 měsíců byly zvýšeny na horní hranici nejméně 6 měsíců. Kromě toho v ojedinělých případech byly zvyšovány nižší sankce u trestných činů páchaných typicky příživnickými, protispoločenskými živly, jako majetkové trestné činy, vydírání, loupež, zanedbání povinné výživy aj.

Ani zde u trestů odnětí svobody nebude bez zajímavosti podat statistický obraz sazeb. Tabulku využijeme zároveň k jinému pro praxi velmi užitečnému účelu: K základním sazbám přiřadíme výpočet zvýšených sazeb podle § 42, k čemuž se ještě v části III této statě několika slovy vrátíme:

Tabulka V

Sazba odnětí svobody			Vyskytuje se					
základ		§ 42	samostatně			alternativně		
roky	měsíce	roky/měsíce	§§*)	hlavy	kolikrát	§§*)	hlavy	kolikrát
0— $\frac{1}{2}$	4—8	0/4—0/8	284/1	12	2 ×	134/3	2 násl.	18 ×
0—1	8—16	0/8—1/4	211	6 násl.	8 ×	119	1 násl.	43 ×
0—2	16—32	1/4—2/8	142/1	2 násl.	13 ×	102	1 násl.	39 ×
$\frac{1}{2}$ —2	19—32	1/7—2/8	268/2	11,12	3 ×	—	—	—
0—3	24—48	2/0—4/0	112	1 násl.	10 ×	107/1	1 násl.	17 ×*
$\frac{1}{2}$ —3	27—48	2/3—4/0	100/1	1 násl.	26 ×	121/1	2 násl.	12 ×
0—5	40—80	3/4—6/8	—	—	—	171	3	1 ×
$\frac{1}{2}$ —5	43—80	3/7—6/8	134/2	2 násl.	15 ×	109/1	1 násl.	9 ×
1—5	46—80	3/10—6/8	98/1	1 násl.	34 ×	111	1	1 ×
1—6	54—96	4/6—8/0	136/2	2,4,6	4 ×	129/2	2	1 ×
1—7	62—112	5/2—9/4	283/1	12	1 ×	—	—	—
2—7	68—112	5/8—9/4	262/1	10,12	4 ×	—	—	—
1—8	70—128	5/10—10/8	116/3	2,8	2 ×	—	—	—
2—8	76—128	6/4—10/8	118/2	2 násl.	13 ×	—	—	—
3—8	82—128	6/10—10/8	115/1	1 násl.	13 ×	—	—	—
1—10	86—160	7/2—13/4	113	1	1 ×	—	—	—
2—10	92—160	7/8—13/4	242/2	8,11	2 ×	—	—	—
3—10	98—160	8/2—13/4	94/1	1 násl.	20 ×	—	—	—
5—10	110—160	9/2—13/4	115/2	1,2	2 ×	—	—	—
5—12	120—180	10/0—15/0	94/2	1 násl.	9 ×	—	—	—
8—12	138—180	11/6—15/0	92/1	1	2 ×	—	—	—
3—15	108—180	9/0—15/0	—	—	—	264	10,12	3 ×
5—15	120—180	10/0—15/0	117/3	2,12	3 ×	158/3	3 násl.	6 ×
7—15	132—180	11/0—15/0	—	—	—	283/2	12	1 ×
8—15	138—180	11/6—15/0	132/3	2,3,4	4 ×	263/2	10	1 ×
10—15	150—180	12/6—15/0	105/1	1 násl.	8 ×	94/3	1 násl.	9 ×
12—15	162—180	13/6—15/0	—	—	—	91	1,4,10	8 ×
Celkem					199 ×			169 ×

Poznámka *): v tomto sloupci uvedeno ustanovení, kde se sazba vyskytuje poprvé

Vnitřní souvislosti jsou na první pohled patrné. Nejmnějši sazby odnětí svobody mají ve většině případů mírnějši alternativu nápravné opatření, popř. další mírnějši tresty. Pokud ji nemají, lze to většinou vysvětlit zvláštnostmi

12. hlavy o vojenských trestných činech. Nejprísnejší sazby odnětí svobody mají většinou přísnější alternativu trest smrti a poslední sazba se vůbec samostatně nevyskytuje. Střední sazby jsou bez alternativ.

Podíváme-li se na rozpětí trestu odnětí svobody, ukazuje se jasně, že se zákonodárce nijak nesnažil vtěsnat trestní sankce do předem stanovených odstupňovaných rámců. Pestrost sazeb většinou odpovídá individuálním zvláštnostem trestných činů, u vojenských trestných činů je zvyšována přizpůsobením sovětskému právu, někde dává tušit rozdílnou redakci jednotlivých hlav.

Předností zvolených sankcí odnětí svobody je, že rámce jsou přiměřeně široké; jen ojediněle, a to u vojenských a některých jim blízkých trestných činů, se vyskytují velmi široké rámce jako 1—10, 3—15 let. Nikde není absolutní výše trestu odnětí svobody a nikde není sankce bez horní hranice. Třeba však poznamenat, že sazby 3—15 let jsou svým původem sazbami pouze s dolní hranicí, neboť tu navazujeme na vojenské trestné činy sovětského práva⁴). Rozpětí 3—15 let odnětí svobody, vždy alternativní s trestem smrti, pokládám za přílišné a myslím, že je nelze zdůvodnit zvláštnostmi trestných činů, u nichž se vyskytuje. Vždyť přece bylo snadné oddělit základní a kvalifikovanou skutkovou podstatu těchto trestných činů.

Sankce odnětí svobody v sovětském trestním právu se pohybují v podobných proporcích jako v našem právu. Trestní zákon RSFSR uvádí ve zvláštní části nejen rámce sazeb odnětí svobody, ale i rámce nápravných prací, peněžitého trestu a vykázání pobytu. Myslím, že u našeho nápravného opatření takový rámec pro činnost soudů nepostrádáme; vždyť v sovětském právu zní tato sankce téměř stereotypně na jeden rok. Má to však význam pro neprávnické čtenáře zákona. U peněžitého trestu to má větší význam a rozdíly v trestním zákoně RSFSR jsou tu značné (čl. 135 — do 30 rublů, čl. 84 do 1000 rublů). Sovětský zákonodárce usměrňuje soud, aby ukládal i peněžitý trest v závislosti na závažnosti trestného činu a aby se nedal vést pouze majetkovými poměry pachatele. To je užitečné připomenout i pro naše právo, které v § 54 mluví pouze o poměrech pachatele. Podle mého názoru je nepochybné, že se i na peněžitý trest vztahují obecné zásady § 31 a že ustanovení § 54 má jen doplnit k nim to, co je pro peněžitý trest specifické⁵). Sovětský zákon je dále podrobnějším vodítkem i v tom, že u některých trestných činů upozorňuje na možnost vyřízení věci opatřením společenského působení.

Nakonec věnujme pozornost struktuře trestních sazeb odnětí svobody v těch ustanoveních, kde tyto sazby jsou odstupňovány ve více odstavcích téhož paragrafu. Ze všech 193 paragrafů zvláštní části, které obsahují trestní sankce (nepočítaje odkazy v §§ 99, 108), je 131 sankcí odstupňovaných, ostatní

⁴) Srov. např. čl. 193²⁰ písm. b) tr. zák. RSFSR 1926, čl. 261 tr. zák. RSFSR 1960, § 292 čs. tr. zák.

⁵) V diskusi připomněl dr. Tolar, že § 54 tuto funkci neplní, protože k osobním a majetkovým poměrům pachatele je třeba přihlížet při ukládání každého trestu již na základě § 31.

paragrafy obsahují sazbu jedinou. Tento celkový obraz je příznivý, neboť odstupňování znamená zpřesnění podmínek vyšší trestní odpovědnosti a odstranění příliš širokých sazeb.

Paragrafy s jedinou sazbou obsahují buď skutkové podstaty tak závažných trestných činů, že nižší tresty nepřicházejí v úvahu (§§ 91, 93, 114, 219, 289), anebo jen málo závažná jednání, kde naopak nepřicházejí v úvahu těžší případy; těchto je většina. Výjimečně jsou paragrafy s jedinou sazbou ve středních polohách (§ 113 se sazbou 1 až 10 let, § 220 se sazbou 3 až 8 let), anebo zabírají svou šíří od nízkých trestů až po nejvyšší (§§ 264, 292 se sazbou 3 až 15 let). Nezapomínejme ovšem, že odstupňování sazeb se může stát nejen v odstavcích téhož paragrafu, ale i v několika samostatných, obsahově na sebe navazujících paragrafech (např. §§ 196, 197 nebo §§ 219, 220 nebo §§ 93, 94 apod.).

Paragrafy s odstupňovanými sazbami jsou zpravidla konstruovány tak, že se sazby zčásti překrývají, např. § 241 odst. 1 se sazbou 3 až 8 let, odst. 2 se sazbou 5 až 12 let, odst. 3 se sazbou 10 až 15 let odnětí svobody. Na 23 místech zákona se setkáváme s tím, že nižší a vyšší sazba na sebe plynule navazuje, pouze v § 285 odst. 2 a 3 je mezera mezi horní hranicí nižší a dolní hranicí vyšší sazby. Při obsahovém zkoumání bychom našli možná ještě několik málo dalších takových mezer, např. mezi §§ 219, 220.

Plynulé navazování odstupňovaných sazeb je tedy výjimkou, skok mezi nimi vzácnou výjimkou. Nechceme se tu pouštět do obsahového rozboru těchto případů⁶⁾; to by se vymykalo charakteru tohoto článku. Chceme jen upozornit, že by každá taková výjimka měla být vždy dobře uvážena. Je možné, že tu věcné důvody k takové struktuře sazeb budou. Zde se pokusíme jen o obecné vyjádření závislosti mezi sazbami pro základní a kvalifikované skutkové podstaty.

Nebezpečnost pro společnost vyjádřená sazbou uvádí rozpětí mezi nejzávažnějšími a nejméně závažnými případy určitého trestného činu. Tato výše vyplývá pouze ze znaků uvedených ve zvláštní části⁷⁾. Je dána souhrnem skutečností jim odpovídajících, pro jednoduchost možno říci součtem. Horní hranice základní sazby odpovídá tedy součtu maximálních hodnot jednotlivých složek, dolní hranice kvalifikované sazby — součtu minimálních hodnot. Kvalifikovaná skutková podstata se liší od základní tím, že k znakům základu přistupuje nějaký další nový znak (např. § 241 odst. 3 — smrtelný následek), nebo že některý ze znaků základu je tak vystupňován, že kvalitativní vzrůst znamená novou kvalitu (ublížení na zdraví — těžká újma na zdraví) anebo

⁶⁾ Jsou to §§ 92, 95, 96, 117, 140, 153, 158, 159, 170, 174, 175, 179, 187, 216, 225, 227, 231, 279, 280, 282, 283, 285, 287.

⁷⁾ Při vyměřování trestu v konkrétním případě musíme ovšem posuzovat nejen závažnost skutečností odpovídajících těmto znakům, ale celou řadu dalších, v nich nezachycených okolností, jako např. osobu pachatele, pohnutky atd.

jsou to jakési záchytné body na stupnici plynule rostoucí veličiny (značná škoda).

Případy, kdy horní hranice nižší sazby se rovná dolní hranici vyšší sazby, možno shrnout do těchto dvou základních typů:

a) Nebezpečnost pro společnost základního trestného činu je tvořena souhrnem určitých neproměnných okolností (K) plus okolností proměnných (P) — dejme tomu výši škody, přičemž zvláště přitěžující okolnost záleží pouze ve vyšším stupni těchto proměnných okolností — dejme tomu je to značná škoda. Možno to vyjádřit vzorcem:

$$\text{horní hranice v odst. 1} = K + P$$

$$\text{dolní hranice v odst. 2} = K + P'.$$

Toto je ovšem případ velmi vzácný, neboť sotva najdeme takovou skutkovou podstatu, která by vyhovovala tomuto schématu. Téměř všechny znaky mohou být v konkrétních případech odstupňovány, tj. význam okolností jim odpovídajících je pro určení společenské nebezpečnosti různý.

b) Nebezpečnost pro společnost základního trestného činu je tvořena souhrnem více proměnných okolností (A, B), při čemž zvláště přitěžující okolnost záleží v nějaké další nové⁸⁾ okolnosti (C). Pak platí:

$$\text{horní hranice v odst. 1} = A_{\max} + B_{\max}$$

$$\text{dolní hranice v odst. 2} = A_{\min} + B_{\min} + C_{\min}$$

I toto je ovšem výjimečný případ, neboť okolnost zvláště přitěžující by se svým významem pro společenskou nebezpečnost musela přesně rovnat rozpětí, v jakém se pohybuje význam okolností odpovídajících znakům základní skutkové podstaty, tj.

$$C_{\min} = A_{\max} + B_{\max} - A_{\min} - B_{\min}$$

Početní úvahy pod a) a b) uvedené bychom mohli rozšířit i na případy, kdy mezi nižší a vyšší sazbou je mezera. Případ typu a), který předpokládá okolnost s plynule proměnným významem pro společenskou nebezpečnost, by ovšem neměl mít mezeru mezi nižší a vyšší sazbou.

Jsem si vědom toho, že nebezpečnost pro společnost není prostý součet nějakých komponentů, ale že je dána mnohem složitějšími vztahy. Nicméně se domnívám, že zjednodušený obraz nezkrsluje podstatné souvislosti a je proto užitečný. Na správnosti těchto úvah nic nemění ani materiální pojetí zvláště přitěžujících okolností (§ 88), třebaže prakticky mírní eventuální ne-

⁸⁾ Mohla by to ovšem být i okolnost typu P, P' z příkladu a) shora, tj. okolnost, která se v nižší míře vyskytuje již v základní skutkové podstatě.

příznivé důsledky nevhodně navazující vyšší trestní sazby. Jestliže skutečnost je ještě složitější, je to jen na podporu požadavku, aby se zákonodárce u odstupňovaných sazeb co možná nejvíce vyhýbal mezerám a plynulému navazování a aby raději volil sazby částečně se překrývající. Složitost skutečnosti bude totiž jen prohlubovat rozdíly v nebezpečnosti pro společnost mezi různými případy základních a kvalifikovaných trestných činů, takže shoda mezi horní hranicí nižší sazby a dolní hranicí vyšší sazby, která i podle zjednodušených schémat a) a b) byla zřejmě vzácná, bude spíše ještě vzácnější.

III.

Jednou z pozoruhodných novinek trestního zákona z r. 1961 je režim trestů pro zvláště nebezpečné recidivisty. Otázkami recidivy se v poslední době záslužně zabýval u nás doc. CSc dr Vybíral⁹⁾. Z celé problematiky recidivy se zde omezím pouze na vyšší trestních sazeb.

Pro zvláště nebezpečné recidivisty je stanovena obecně v § 42 vyšší trestní sazba odnětí svobody než „normální“ (nelze říci „základní“, protože nejde jen o prvé odstavce). Dosud nauka hovořila o obecných a zvláště přitěžujících okolnostech. Nyní tu máme, smíme-li to tak říci, „obecnou zvláště přitěžující okolnost“.

Sovětské právo řeší postih zvláště nebezpečných recidivistů také zvýšenými sazbami, je však konkrétnější a má o tom příslušná ustanovení ve zvláštní části u některých — nikoli u všech — trestných činů. Opět se tu tedy setkáváme se zjevem, na který jsme již výše narazili, tj. že naše úprava je obecnější, sovětská konkrétnější. Pro aplikaci zákona v případě, kterým se právě zabýváme, je proto třeba zdůraznit materiální pojetí zvláště nebezpečné recidivy podle § 41, které je důležitým korektivem proti nadměrnému používání § 42.

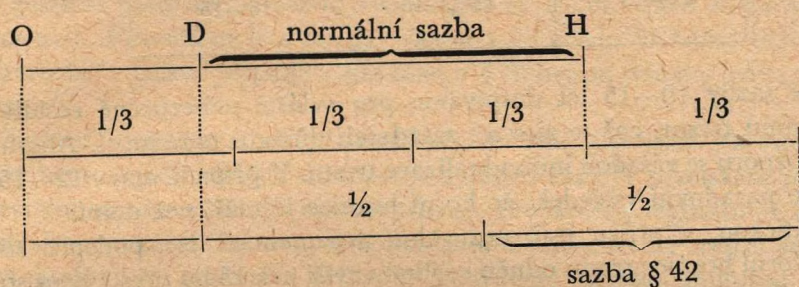
Vyšší trestní sazba podle čs. úpravy je v určitém poměru k sazbám normálním. Zákon o tom praví: „Horní hranice trestní sazby odnětí svobody stanovena v tomto zákoně se u zvláště nebezpečného recidivisty zvyšuje o jednu třetinu. Zvláště nebezpečnému recidivistovi soud uloží trest v horní polovině takto stanovené trestní sazby odnětí svobody.“ I zde platí maximum 15 let. O dolní hranici se tu sice výslovně nemluví, ale i zvláštní dolní hranice tu je. CSc dr Přenosil a CSc dr Tolar¹⁰⁾ ji počtetně vyjádřili tak, že se rovná aritmetickému průměru mezi horní hranicí normální sazby, zvýšené o třetinu, a normální dolní hranicí. Označíme-li normální horní a dolní hranici písmeny H, D, pak pro zvláště nebezpečného recidivistu platí

⁹⁾ *Právník*, č. 3/1961, str. 249 a č. 7/1961, str. 561.

¹⁰⁾ *Právník*, č. 2/1962, str. 101.

$$H_r = H + \frac{H}{3}, \quad D_r = \frac{H + \frac{H}{3} + D}{2} = \frac{H_r + D}{2}$$

Pro názornost ještě grafické vyjádření:

Pohodlnější a spolehlivější je ovšem mít po ruce tabulku¹¹⁾ přepočítaných sazeb, kterou jsme zde již uvedli a která by neměla chybět v žádném sebe-skrvnějším knižním vydání trestního zákona.

Ve výpočtu dolní hranice trestní sazby u zvláště nebezpečného recidivisty je problém, který byl již diskutován mezi praktiky a k němuž již zaujal své stanovisko Nejvyšší soud. Horní hranice H_r nesmí podle § 42 odst. 2 převyšovat 15 let. Máme s tímto omezením na 15 let počítat i při určování aritmetického průměru, který tvoří dolní hranici, anebo napřed vypočteme aritmetický průměr a pak teprve provedeme redukci horní hranice na 15 let?

Ciferné výsledky jsou v obou případech rozdílné, např.

Tabulka VI

Normální sazba	Zvýšená sazba	
	1. způsob výpočtu	2. způsob výpočtu
5—12	10 —15	$10\frac{1}{2}$ —15
8—12	$11\frac{1}{2}$ —15	12 —15
3—15	9 —15	$11\frac{1}{2}$ —15

Text zákona by svědčil pro druhý způsob. Postup myšlenek v § 42 je: a) zvýšit horní hranici, b) zjistit horní polovinu nové sazby, c) event. redukovat horní hranici na 15 let. To by však nebylo správné. Názorně o tom nás přesvědčí pokračování shora uvedené tabulky:

11) Srov. stanovisko Nejvyššího soudu č. TP 49/62. Tabulka tam uvedená neobsahuje všechny trestní sazby v zákoně se vyskytující. U trestní sazby 2 až 8 let je třeba upozornit na psací chybu: místo „6 r. a 10 m.“ má být „6 r. a 4 m.“

Tabulka VII

Normální sazba	Zvýšená sazba	
	1. způsob výpočtu	2. způsob výpočtu
10—15	$12\frac{1}{2}$ —15	15—15
12—15	$13\frac{1}{2}$ —15	16—15

V případě sazby 10—15 let dospíváme pro zvláště nebezpečné recidivisty k absolutnímu trestu, což je zjev ze zásadních důvodů nežádoucí. Absolutní trest je v rozporu se zásadou individualizace trestu. V případě sazby 12—15 let objevuje se paradoxní výsledek, že horní hranice je nižší než dolní.

Matematickou, v právu jistě nezvyklou argumentaci lze podepřít touto úvahou: Horní hranice trestu odnětí svobody vyšší než 15 let prostě neexistuje. Dolní hranice trestu podle § 42 odst. 1 je závislá na hranici horní. Tuto závislost musíme brát podle skutečné horní hranice; nemá tedy smyslu vycházet při výpočtu z nějaké jiné, fiktivní horní hranice. Zákonodárce zřejmě nezmýšlel vytvořit zde absolutní tresty, když říká: „soud uloží trest v horní polovině... sazby“, to jest v rozmezí horní poloviny sazby.

Dalším problémem je, zda zvýšení podle § 42 platí i pro mladistvé a jestliže ano, kolik toto zvýšení činí. Ani tato otázka nebyla zprvu v praxi nepochybná. Na semináři k otázkám mládeže¹²⁾ vyslovil předseda Nejvyššího soudu dr. Urválek názor, že „pokud jde o použití nového trestního zákona o zvláště nebezpečném recidivistovi u mladistvého, není to sice... vyloučeno, avšak může být použito jen zcela ojediněle, např. jestliže se pachatel dopustil opětovně nebezpečných násilných jednání namířených proti životu“. Ve směrnicih III/1962 Sb. rozh. je však názor opačný: „nelze zásadně užít trestního zákona o zvláště nebezpečných recidivistech u mladistvých (zejména vzhledem k ustanovení § 79 tr. zák. o trestních sazbách u mladistvých a ustanovení § 83 tr. zák. o podmíněném propuštění)...“. Přesto, že tu je již rozhodnutí takové autority, jako jsou směrnice, budiž mi dovoleno, abych se věci zabýval, a to jen z hlediska zákonných sazeb.

Zjištění, že jde o zvláště nebezpečného recidivistu, má několik důsledků: zvýšení sazeb podle § 42, zprísnění předpokladů podmíněného propuštění podle § 62, odchýlný výkon trestu podle § 320 tr. ř. a výrok v rozsudku podle § 122 tr. ř. Zvláštní ustanovení o stíhání mladistvých ze všech těchto důsledků výslovně vylučují jen druhý, a to v § 83. Poukaz na § 83 je proto dosti slabý argument; spíše by se nabízela úvaha a contrario stran ostatních dů-

¹²⁾ Seminář k otázkám rodiny a mládeže konaný ve dnech 19. a 20. února 1962 na ministerstvu spravedlnosti v Praze, str. 151 litografovaného záznamu.

sledků zvláště nebezpečné recidivy, tj. že se u mladistvých nevylučují. V § 79 je řečeno jen tolik, že trestní sazby odnětí svobody stanovené v tomto zákoně se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. Otázka je, co jsou to „trestní sazby stanovené v tomto zákoně“, zda to jsou sazby, které lze číst ve zvláštní části anebo sazby vyplývající ze zákona jako celku pro dospělé pachatele. Pravidlem je vykládat zákon jako celek. Uvažme tedy, co by to znamenalo v našem případě a zda snad v § 79 nejsou míněny jen sazby zvláštní části.

Zvýšení trestních sazeb při recidivě lze řešit, jak jsme již viděli, dvojitým způsobem: u jednotlivých ustanovení zvláštní části (v sovětském právu) nebo obecným ustanovením (v našem právu). Pro kterou legislativní techniku se rozhodneme, záleží na tom, u kolika ustanovení chceme trestní sazby zvyšovat; bude-li to nemnoho případů, použijeme prvního způsobu, bude-li to všeobecné pravidlo, užijeme druhého. Ta nebo ona legislativní technika má ovšem i důsledky pro srozumitelnost zákona, pro možnosti konkretizace a individualizace příslušných ustanovení. Nás tu však zajímá jen výše „trestních sazeb uvedených v tomto zákoně“. A tu myslím, že je čistě otázkou legislativní techniky, zda zvýšené sazby jsou ve zvláštní nebo obecné části. Omezovat výklad § 79 na trestní sazby napsané ve zvláštní části by bylo i proto nesprávné, že by zvláštní část našeho trestního zákona musela vypadat jinak v četných ustanoveních, kdyby nebylo obecného zvýšení podle § 42. U celé řady ustanovení by musely být další odstavce s vyšší sazbou pro případy recidivy. Proto ani text § 79 odst. 1 není důvodem proti použití § 42 u mladistvých. Pro vyloučení stigmatizace „zvláště nebezpečný recidivista“ u mladistvých mluví však jiné důvody, které vzdáleně zaznívají z §§ 74, 76 o pozorné péči, se kterou socialistická společnost přistupuje k mládeži, jež se dostala na scesti. To by však bylo třeba v zákoně vyjádřit výslovně. Odůvodnění směrnice III/1962 Sb. rozh. by bylo případnější, kdyby místo juristické argumentace pomocí §§ 79, 83 se dovolávala naznačené argumentace sociálně politické. Jinak souhlasím s tím, že se § 42 u mladistvých nemá zásadně užívat, jestliže dvojznačné slovo „zásadně“ chápeme jako pravidlo, které připouští jen velmi ojedinělé výjimky.

Kolik by tedy činily zvýšené trestní sazby pro mladistvé? Myslitelný je dvojitý způsob výpočtu: a) vyjít ze zvýšených sazeb pro dospělé (2. a 3. sloupec tabulky V) a redukovat je podle § 79 nebo b) vyjít ze snížených sazeb pro mladistvé podle § 79 a na ně použít přepočítacího klíče § 42. Oba způsoby se rozcházejí u vyšších trestních sazeb, kde se uplatňuje strop 1—5 let. Mám za to, že je tu třeba vycházet z toho, že „trestní sazby stanovené v tomto zákoně“ jsou v našem případě sazby zvýšené podle § 42. Proto první způsob výpočtu se zdá správnější. Prakticky to znamená, že z tabulky V, sloupec 2 a 3, platí — je-li náš názor správný — pro mladistvé pouze sazby v 1. a 2.

řádku zmenšené na polovinu, sazby v 3. až 6. řádku zmenšené na polovinu pouze ve svých horních hranicích, kdežto dolní hranice tu činí 1 rok. Všechny ostatní sazby sloupce 2 a 3 se redukují na 1—5 let.

Tabulka VIII

Základ	1. způsob výpočtu		2. způsob výpočtu	
	zvýšení § 42	redukce § 79	redukce § 79	zvýšení § 42
roky	měsíce	měsíce	měsíce	měsíce
0— 2	16— 32	8—16	0—12	8—16
1— 5	46— 80	12—40	6—30	23—40
3—10	98—160	12—60	12—60	46—80

Samo zvýšení podle § 42 by se tedy u mladistvých neprojevalo nijak citelně. To však není uspokojivý výsledek. Vždyť prakticky to budou případy sice výjimečné, ale mimořádně závažné. Zařazení mladistvého mezi zvláště nebezpečné recidivisty by se mělo projevit v sazbě výrazněji. Výrazné zvýšení je předností druhého způsobu výpočtu; myslím však, že se nelze pro ten či onen způsob rozhodnout jen podle účelového hlediska. Jinak nevidím žádný závažnější logický nebo systematický argument pro druhý způsob výpočtu. Je snad § 42 speciální v poměru k § 79?¹³⁾ Obě ustanovení jsou výjimkou z obecných zásad a tu je podle mého zdání věru těžko rozhodnout, které je speciálnější.

Jiná otázka ovšem je, zda vůbec je vhodné de lege ferenda takovým mechanickým způsobem přenášet instituci, určenou pro zcela jiný okruh pachatelů, na mladistvé. To se však vymyká z rámce našeho zkoumání.

IV.

Poslední část našeho rozboru věnujeme úhrnnému a souhrnnému trestu. Novinkou úhrnného trestu je, že zákon opustil princip asperace s maximální hranicí a zavedl princip absorpce sazeb. Další novinkou je, že případy dosud řešené dodatkovým trestem se nyní řeší vyslovením nového, „souhrnného“ trestu za současného zrušení trestu dřívějšího. Trestní zákon tu zobecnil postup, který dřívější trestní právo mělo jen v jediném případě (§ 22 odst. 3 tr. zák. 1950).

Důvodová zpráva k prvé změně stručně konstatuje, že „pro spravedlivé potrestání postačí trestní sazba u trestného činu ze sbíhajících se trestných

¹³⁾ Prof. Solnař v postgraduálním kursu, 27. 11. 1962, na tuto otázku odpověděl kladně. Doporučoval 2. způsob s tím, že po zvýšení podle § 42 je znovu třeba použít ustanovení § 79 o maximální horní a dolní hranici 1—5 let.

činů nejpřísněji trestného“. Původní znění důvodové zprávy pro připomínkové řízení poukazovalo na to, že trestní sazby jsou „dostatečně široké“. Průzkum ukázal, že možnosti zvýšení o 1/4 podle dřívějšího práva bylo používáno v mizivém promile případů. Druhou novinku odůvodňuje důvodová zpráva tím, že „ponechání dosavadního dodatkového trestu by vyžadovalo upravit způsob jeho ukládání vzhledem ke všem druhům trestů, které mohou nyní být ... uloženy dřívějším rozsudkem. Taková úprava pro všechny druhy trestů by zkomplikovala zákon, ztěžovala jeho pochopení a ztěžovala by i práci soudů“. To je jen důsledek skutečnosti, kterou prokázal CSc dr Tolar ve své práci¹⁴⁾, že souhrnný trest lépe plní požadavek, aby trest za sbíhající se trestné činy byl jednotný, homogenní.

V podstatě stejnými pravidly se řídí ukládání trestu při souběhu podle sovětského trestního práva (čl. 40 tr. zák. RSFSR). Pro úhrnný trest nemá zákon zvláštní označení. Jeho maximální výměra je dána sazbou za čin nejpřísněji trestný. Soud však musí v rozsudku vyslovit trest „odděleně za každý trestný čin“. Teprve pak určí úhrnný trest „tím, že méně přísný trest je absorbován přísnějším anebo úplným či částečným sčítáním uložených trestů v mezích stanovených článkem obsahujícím nejpřísnější trestní sazbu.“

Tuto úpravu dával v úvahu svého času prof. DrSc Solnař¹⁵⁾ i pro naše právo, vycházejí ovšem z dřívějšího systému trestů. Výhodu spatřoval v tom, že při pozdější změně trestu, např. v důsledku amnestie pro jeden ze sbíhajících se trestných činů, je tu hned po ruce podklad pro rozhodnutí o trestu za druhý neamnestovaný trestný čin. Domnívám se, že výhoda je tu právě jen při dvou sbíhajících se trestných činech. Aby tato výhoda byla zachována i pro tři trestné činy, musel by soud předběžně vyslovit nejen tresty odděleně za každý ze tří činů (a, b, c.), ale též pro kombinaci ab (bude-li amnestován c), ac (bude-li amnestován b) atd. Pro čtyři trestné činy je to již $\binom{4}{1} +$

$+\binom{4}{2} + \binom{4}{3} = 14$ kombinací! Z praxe je známo, že souběhy tří, čtyř i více trestných činů nejsou žádnou vzácností. Další okolností, jež zamýšlenou výhodu činí problematickou, je, že soud při pozdější změně úhrnného trestu, odpadne-li některý z původně pachatelů přičítaných trestných činů, neposuzuje věc výhradně ex tunc; přihlíží a má přihlížet i k pozdějšímu vývoji situace a osoby pachatele. A tak se domnívám, že netřeba litovat, že zákon nežadá a ani nepřipouští, aby soudce úhrnný trest rozepisoval. Ostatně při nynějším systému trestů by to bylo zvlášť komplikované.

O souhrnném trestu má trestní zákon RSFSR ustanovení velmi jednoduché: Platí stejná pravidla jako pro úhrnný trest; trest odpykaný na základě dřívějšího odsouzení se započítá. O zrušení dřívějšího rozsudku není tam zmínka.

¹⁴⁾ *Trest úhrnný a souhrnný*, NČSAV, Praha (v tisku).

¹⁵⁾ *Nová kodifikace trestního práva a úkoly vědy*. Stát a právo III, NČSAV, Praha 1957, str. 111.

Vraťme se však k našemu platnému právu. Z problematiky úhrnného trestu vybereme dvě otázky: 1. co je „zákonné ustanovení, které se vztahuje na trestný čin z nich (tj. ze sbíhajících se trestných činů) nejpřísněji trestný“, 2. jaký vliv mají ostatní v tomto nejpřísnějším ustanovení absorbované trestní sazby.

O tom, kterou sankci je třeba pokládat za nejpřísnější, zákon přímo neříká nic. Zdá se, že odpověď je nabílední. Pohled na tabulku trestních sankcí IV nám však ukáže, že jsou tu problémy. Samozřejmě je toto: Trestní sazba obsahující alternativně trest smrti je přísnější než sazba bez takové alternativy. Při jinak stejných sazbách odnětí svobody je mírnější ta, která připouští mírnější alternativu, např. nápravné opatření, zákaz činnosti apod. Obtíž nečiní ani srovnání sazeb typu 1—10 a 2—7 let odnětí svobody (tj. druhá sazba je v obou směrech překryta rámcem první sazby), neboť na to pamatuje druhá věta § 35 odst. 1. Co však platí, když srovnáváme následující dvojice (příslušný skutkový děj lze si snadno představit):

- I. příklad § 247 odst. 1 $\frac{1}{2}$ —3 léta odnětí svobody nebo nápravné opatření nebo peněžitý trest
§ 213 odst. 1 0—1 rok bez mírnější alternativy
II. příklad § 124 odst. 1 0—2 léta odnětí svobody nebo peněžitý trest
nebo propadnutí věci
§ 156 odst. 1 0—2 léta odnětí svobody nebo nápravné opatření

Otázka v I. příkladu zní, zda máme posuzovat přísnost sankce podle nejpřísnějšího nebo nejmírnějšího možného trestu. Všimněme si, že trestní právo spojuje nebo spojovalo některé účinky s určitou výší horní hranice trestní sankce (promlčení trestního stíhání, obligatorní obhajoba, obligatorní předběžné projednání obžaloby), jiné účinky pak váže nebo vázalo na dolní hranici (obecná trestnost spolčení, trestnost nepřekážení, vyšší trestnost nadřezování, obligatorní vazba). To má své dobré důvody. Někdy nás zajímá, jaký je nejnížší možný stupeň nebezpečnosti daného trestného činu, jindy zase, jaký je nejvyšší možný. Není třeba zde rozvádět všechny souvislosti jmenovaných institucí trestního práva s tou či onou hranicí trestní sazby. Pro úhrnný trest budovaný na principu absorpce sazeb, je pochopitelně rozhodující horní hranice. To je *implicitně*¹⁶⁾ obsaženo ve větě: „Jsou-li dolní hranice trestních sazeb odnětí svobody různé, je dolní hranicí úhrnného trestu nejvyšší z nich“ (§ 35 odst. 1); kdyby rozhodující byla dolní hranice, byla by tato věta zbytečná. Mírnější alternativy, tj. nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest, propadnutí věci (a není pochyb, že jsou to skutečně mírnější alternativy než nepodmíněný trest odnětí svobody), představují nám další dolní hranice *sui generis* u celé alternativní sazby.

¹⁶⁾ Výslovně to v § 35 obsaženo není. První věta odst. 1 hovoří o trestném činu nejpřísněji trestném; jde však o to, podle čeho tuto přísnost posuzujeme.

Naše závěry potvrzuje i poslední věta § 35 odst. 1, která má právě na mysli případ I, při čemž zákon stanoví „na některý z ... trestných činů pouze trest odnětí svobody“ a mlčky se rozumí, že se vyměřuje trest podle jiného ustanovení, které má přísnější (nikoli stejný, protože při stejných sazbách odnětí svobody by bylo přísnější to ustanovení, jež nemá mírnější alternativu a citovaná věta zákona by se neuplatnila), leč alternativní trest odnětí svobody.

Prozatím jsme nerozlišovali mezi mírnějšími alternativami trestu odnětí svobody. K zamyšlení nad touto otázkou nás vede příklad II. Z tabulky IV vyčteme, že z uvažovaných trestů (nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest, propadnutí věci) musíme srovnávat — za předpokladu stejné sazby odnětí svobody a ten je skutečně v zákoně v řadě případů splněn — bezmála každý s každým. Nemusíme zatěžovat tento článek zkoumáním, které kombinace jsou praktické. Teoretické řešení by nám to neusnadnilo. Jisto je, že je celá řada případů velmi praktických.

Srovnáváním tíže uvedených trestů (nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest a propadnutí věci) se zabýval již CSc dr Růžek pro potřeby zákazu reformationis in peius. Ačkoli jemu šlo především o srovnání určité výměry trestu, kdežto nám o trestní sazbu, uvažoval Růžek také o sazbách: „Rozdílnost těchto zvláštností úkolů nedovoluje zásadně řadit vedlejší tresty do pořadí podle jejich tíže. Z pořadí vedlejších trestů ve výpočtu § 18 odst. 2 tr. zák. a v § 11 odst. 2 tr. zák. spr. nelze proto dovozovat nic pro řešení vzájemného poměru jednotlivých vedlejších trestů podle jejich tíže.“¹⁷⁾ Z toho pak činí některé výjimky (např. propadnutí majetku — peněžitý trest), kdy srovnání připouští.

Růžek se mohl pro zákaz reformationis in peius vyhnout srovnávání tehdejších vedlejších trestů, my se tomu však vyhnout nemůžeme. Nepomohlo by nám ani prohlásit o sazbách v příkladu II, že obě jsou stejně těžké, neboť i to by bylo srovnáváním; postavení nápravného opatření, zákazu činnosti, peněžitého trestu a propadnutí věci na stejnou úroveň by bylo řešením horším než jakékoli jejich, byť i nedokonalé odstupňování. Zákon důsledně všude ve zvláštní části dodržuje stejné pořadí jako je i v § 27, totiž nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest, propadnutí věci. Uvažme, zda je to alespoň přibližně stupnice tíže trestů.

Nápravné opatření má zvláštní postavení vůči ostatním trestům zde jmenovaným — je to dřívější hlavní trest, s možností přeměny v odnětí svobody, zahrnuje v sobě i majetkovou újmu, ale jeho podstata je v něčem jiném, ve výchově prací. Právem je můžeme řadit na první místo v pořadí. Horší je to s pořadím tíže zákazu činnosti, peněžitého trestu a propadnutí věci.

Oba majetkové tresty je sice možno v konkrétním případě vyjádřit v korunách a srovnávat, ale nám jde o srovnání na obecnější úrovni. A tu nelze říci,

¹⁷⁾ *Zákaz reformationis in peius v novém trestním řádu*. Stát a právo IV, NČSAV, Praha 1957, s tr. 135 násl., cit. místo na str. 162.

který z obou trestů působí pachateli větší majetkovou újmu. Některé podmínky pro jejich ukládání jsou si velmi blízké: „získal nebo snažil se získat majetkový prospěch“ — „věc, kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj“, nicméně podmínky ukládání peněžitého trestu jsou a zejména dříve byly závažnějšího rázu. Nezaplacení peněžitého trestu donedávna mělo pro pachatele velmi závažné následky, náhradní trest odnětí svobody. Naproti tomu propadnutí věci se ve svých podmínkách i účincích velmi blíží zabránění, které již vůbec není trestem, ale ochranným opatřením. Snad tedy i ve vztahu peněžitý trest — propadnutí věci je zákonné pořadí i pořadím co do tíže trestu.

Nejobtížnější je srovnávat zákaz činnosti s majetkovými tresty. Než i zde patrně odpovídá zařazení v zákoně povaze trestu. Zákaz činnosti prakticky znamená ztrátu možnosti pracovat v určitém druhu povolání po několik let. Je tedy zásahem do pracovního zařazení a tím se tento trest již blíží nápravnému opatření; trvá však zpravidla delší dobu než nápravné opatření a znamená tak obtížné omezení, často i s finančními důsledky. Tím se dotýká citelněji přímo osoby pachatele než majetkové tresty. S touto koncepcí je sice v rozporu úprava zahlazení, které u majetkových trestů (peněžitého trestu, propadnutí věci) je vázáno lhůtou jednoho roku, kdežto u nápravného opatření a zákazu činnosti následuje ihned po odpykání trestu. Nezapomínejme však, že toto „ihned po odpykání“ u nápravného opatření může činit jeden rok, u zákazu činnosti dobu ještě mnohem delší, počítáme-li od počátku výkonu trestu. Ostatně úprava zahlazení není spolehlivým ukazatelem tíže trestu¹⁸⁾.

Těmito úvahami jsme dospěli k jakýmsi výsledkům, ale nevyvrátili jsme námitku Růžkovu, že tu chybí tercium comparationis, společné měřítko tíže trestu pro všechny čtyři srovnávané tresty. Myslím však, že tu přece jen jedno měřítko je, měřítko, jež nelze vyjádřit ani v korunách ani v měsících a letech, ale možno je zvážit soudcovskou zkušeností. Je to otázka, do jaké míry se trest dotýká přímo osoby pachatele. Je zajímavé, že zhruba stejnou stupnicí trestů dostaneme, srovnáme-li výchovný účinek a možnosti uplatnění veřejnosti na výkonu trestu. Hledisko osoby pachatele nám potvrzuje, že nápravné opatření je ze srovnávaných trestů nejzávažnější, neboť zákon jím u méně závažných trestných činů nahrazuje krátkodobé tresty odnětí svobody; také výchovné působení kolektivu spolupracovníků je tu nejsilnější. Po něm následuje zákaz činnosti, který — jak uvedeno — se rovněž silně dotýká osoby pachatele a jeho zaměstnání. Kdežto nápravné opatření určuje zaměstnání pachatele pozitivně, tj. kde musí pracovat, zákaz činnosti je určuje negativně, tj. kde nesmí pracovat (kromě toho ovšem se týká i činností, jež nemusí souviset s povoláním). Negativní určení není tak citelné jako pozitivní. U majetkových

¹⁸⁾ Srov. § 39 odst. 3, kde máme pro jeden a tentýž trest vedle normální lhůty pro zahlazení ještě zvláštní kratší lhůtu, závislou na určitém způsobu výkonu trestu.

trestů je spoluúčast veřejnosti nepatrná. Peněžitý trest se dotýká blíže osoby pachatele než propadnutí věci, neboť jeho ukládání je vázáno na pohnutky trestného činu, na subjektivní stránku, kdežto propadnutí věci je vázáno na souvislost věci s trestným činem, souvislost spíše objektivního rázu.

Srovnávání nápravného opatření, zákazu činnosti, peněžitého trestu a propadnutí věci můžeme tedy uzavřít podmíněným výrokem: Musíme-li nějaké pořadí stanovit, je pořadí v zákoně uvedené nejvhodnější ze všech jiných možných. Přijmeme je tedy i pro účely § 35 odst. 1. Můžeme tak učinit bez obav, protože to nemá žádné věcné důsledky pro výměru trestu. V příkladu II je tedy trest podle § 156 odst. 1 trestem přísnějším.

Druhou otázku z oblasti úhrnného trestu jsme stručně označili jako vliv absorbovaných trestních sazeb. Jinými slovy lze říci: Jaká právní úprava zajišťuje, aby pachatel, odsouzený podle nejprísnejší sazby, neunikl některým trestním důsledkům plynoucím z ostatních trestních sazeb absorbovaných nejprísnejší sazbou?

Možno nalézt v § 35 odst. 1 tři případy takového vlivu absorbovaných trestních sazeb: a) „Jsou-li dolní hranice trestních sazeb odnětí svobody různé, je dolní hranicí úhrnného trestu nejvyšší z nich.“ b) „Stanoví-li tento zákon na některý z takových trestných činů pouze trest odnětí svobody, nemůže být úhrnným trestem jiný z trestů uvedených v § 27 jako trest samostatný.“ c) „Vedle trestu přípustného podle takového zákonného ustanovení lze v rámci úhrnného trestu uložit i jiný druh trestu, jestliže jeho uložení by bylo odůvodněno některým ze souzených trestných činů.“

K prvému případu není třeba nic dodávat. Je to ustanovení známé nám již z trestního zákona z r. 1950. Druhý případ je v zákoně formulován kuse, protože se tu nemluví o trestu vyhoštění, který přece může být vždy uložen jako trest samostatný. Při úhrnném trestu není důvodu k výjimce. Kusou dikci lze si vysvětlit výjimečností trestu vyhoštění a mezeru v zákoně vyplnit správným systematickým výkladem zákona.

V třetím případě mám pochybnosti, zda tu je na místě výraz „lze“ a zda tu spíše nebyla míněna nutnost uložit i jiný druh trestu vedle trestu uloženého podle nejprísnejší trestní sazby sbíhajících se trestných činů. Možnost uložit další tresty je tu přece vždy na základě § 28 a není třeba ji zde zvlášť připomínat.

Proti tomu lze namítat¹⁹⁾, že by obligatorní uložení takového trestu nebylo v souladu se zásadou individualizace trestu. Zejména by tu šlo o to, že a) úhrnný trest uložený podle nejprísnejší sazby by byl tak vysoký, že další trest odůvodněný — izolovaně posuzováno — některým ze sbíhajících se trestných činů by byl zbytečný (např. při víceletém trestu odnětí svobody uloženém staršímu

¹⁹⁾ Na tuto námitku upozornil dr. Tolar, který pokládal výraz „lze“ v zákoně za správný.

pachateli by nebylo třeba ukládat zákaz činnosti např. v určitém povolání, protože vzhledem k věku po propuštění nebude toto povolání přicházet v úvahu), b) že by se tím některé tresty, jejichž uložení je podle zákona fakultativní (např. § 49 odst. 1, § 53 odst. 2 aj.) stávaly obligatorními.

Pokud jde o smysl námitky konkretizovaný ad b), lze se námitce vyhnout vhodnou formulací zákona. Nejde zde samozřejmě o obligatorní ukládání trestů, které jsou jinak fakultativní. Jde tu jen o to, že když je určitý trest (podle zákona fakultativní) v konkrétním případě odůvodněn, musí se projevit i v úhrnném trestu. Závažnější je však smysl námitky ad a). Případy toho druhu by se skutečně vyskytnout mohly. Půjde však asi o ojedinělé výjimky, protože za prvé ani delší trest odnětí svobody nenahradí rovnocenným způsobem účinky dalších v § 27 jmenovaných trestů (ostatně ani v uvedeném příkladu není zcela bez významu uložit zákaz činnosti), za druhé některé méně závažné sbíhající se trestné činy se v kvalifikaci a tím ani v trestu neprojeví z důvodu faktické konsumpce.

Po tomto vysvětlení mám i nadále za to, že slovo „lze“ nevystihuje podstatu věci, uznávám však, že tu není ani bezvýjimečná nutnost. Formulace zákona, nemá-li upadnout do těžkopádnosti a složitosti, se však nemůže pouštět do vysvětlování podrobností. Spíše by však bylo na místě užít v zákoně výrazu „soud uloží“ nebo „soud zpravidla uloží“ a podrobnosti ponechat výkladu.

Jen několik slov z hlediska trestních sazeb věnujeme též souhrnnému trestu. Souhrnný trest podle § 35 odst. 2 nesmí být mírnější než trest uložený rozsudkem dřívějším. To je přirozené, protože vždy se posuzuje těžší vina než se posuzovala v rozsudku dřívějším. Kdežto v § 35 odst. 1 jsme srovnávali trestní sazbu, zde srovnáváme výměru trestu. Proto tu budou použitelné úvahy Růžkovy psané pro zákaz reformationis in peius.

Souhrnný trest nemusí nutně obsahovat týž druh trestu, který byl uložen dřívějším rozsudkem. Přesto je však třeba vyloučit nežádoucí důsledky, jež by vznikly, kdyby se některé dříve uložené a již vykonané tresty neopakovaly v souhrnném trestu a kdyby se pachateli měla vracet některá ztracená práva. Zákonodárce pokládal za nutné vždy znovu uložit v souhrnném trestu ztrátu čestných titulů a vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, propadnutí majetku a propadnutí věci; netřeba tedy opakovat zejména nápravné opatření, zákaz činnosti a peněžitý trest. Jestliže byl pachateli původně uložen některý trest, který se již neobjeví v souhrnném trestu, odpykaná část se započítat a — není-li to možno — přihlédne soud k této skutečnosti při stanovení druhu trestu, popř. jeho výměry (§ 38).

Завěrem možno zdůraznit dvě myšlenky, jež obě byly v předchozím výkladu doloženy na konkrétních příkladech. Prvá je obecnou charakteristikou nového systému trestů. Tento systém umožňuje ve vysokém stupni individualizaci trestu. Ve srovnání se sovětským právem jde ještě dále v tomto směru, avšak za cenu menší přesnosti a srozumitelnosti zákona. Náš zákon přesouvá celou řadu otázek do obecné části, kde je řeší obecně. Toto legislativně technické řešení klade samozřejmě větší nároky na ty, kdo zákon vykládají. Zejména je třeba dbát vzájemné souvislosti ustanovení obecné a zvláštní části, obecných a zvláštních zásad ukládání trestu, atd. Druhá myšlenka je, že pro legislativní práci je účelné v závěrečné redakci pořídit takové a podobné přehledy, jaké přináší tento článek. Tabulký a jiné přehledy ukážou souvislosti, které by při dílčím pohledu mohly uniknout pozornosti a tak mohou přispět k větší jednotnosti textu zákona.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена по преимуществу законодательно-техническим вопросам новой системы наказаний. Проблематика чехословацкого уголовного права сравнивается с аналогической регулировкой уголовного кодекса РСФСР 1961 года.

В кратком введении анализируется значение использованных в настоящей статье методов (статистики, математических операций, таблиц, диаграмм) для легислативной работы и для толкования закона.

Часть II содержит обзор системы наказаний с нескольких точек зрения. Наказания в общем можно разбить на три группы аналогично советскому подразделению, на наказания основные, дополнительные и наказания смешанного характера. Далее здесь исследуется вопрос, когда невозможно одновременное назначение двух разных наказаний (см. таблицу II). Таблицы III и V дают обзор частоты разных рамок санкций в законе. Из обзора явствует связь рамок санкций с видовым объектом преступления. В заключении части II автор обосновывает свой взгляд, что рамки низших и высших санкций в том же постановлении закона должны отчасти перекрываться.

В III части решаются два вопроса о наказании для особо опасных рецидивистов согласно § 42 УК. Первый вопрос касается того, как исчисляются повышенные рамки санкции у наиболее тяжких рамок (таблицы VI, VII). Другой вопрос касается возможности применения § 42 УК в отношении несовершеннолетних. Статья приходит к выводу, что в преобладающем большинстве случаев это является нежелательным, но закон этого не исключает; кажется, что повышение согласно § 42 УК в отношении несовершеннолетних касалось бы только шести наиболее низких рамок санкции, указанных в таблице V.

IV часть рассматривает вопросы, касающиеся назначения наказания при совокупности преступлений, так называемого суммарного наказания (ч. 1 § 35 УК — úhrnný trest, ч. 2 § 35 УК — souhrnný trest). Регулировку, которая в отношении наказания по совокупности расписывает его составные части, автор не считает примером достойным подражания. Из проблематики наказания по совокупности решается здесь вопрос, по чему следует рассматривать строгость рамок санкции; проблематическим представляется здесь в особенности то, когда мы сравниваем рамки санкции, содержащие только лишение свободы, с рамками санкции, содержащими более мягкие и альтернативные наказания

(исправительные работы без лишения свободы и др.). Автор приходит к выводу, что законная очередность является и очередностью в отношении тяжести наказаний, поскольку мы вообще можем тяжесть наказаний сравнивать. Далее здесь рассматривается вопрос, какая правовая регулировка обеспечивает то, чтобы виновный, осужденный согласно наиболее строгим рамкам санкции, не избежал некоторых уголовных последствий, вытекающих из остальных уголовных рамок санкции, поглощенных наиболее строгими рамками санкции. Статья здесь делает предметом своего рассмотрения толкование правильного смысла ч. 2 § 35 УК и показывает, что нельзя пользоваться только буквальным толкованием.

Заключение обобщает две идеи, разработанные в статье на ряде примеров. Прежде всего, новый чехословацкий уголовный кодекс существенно повысил возможности индивидуализации наказания, но правильное применение новой системы наказаний предъявляет большие требования к судам; в особенности следует соблюдать принципы логического и систематического толкования. Далее, для законодательной работы весьма полезно производить статистические, легко обозримые сравнения того вида, каковыми являются некоторые таблицы в статье.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Aufsatz ist hauptsächlich den gesetzgebungstechnischen Fragen unseres neuen Strafsystems gewidmet. Die Problematik des tschechoslowakischen Strafrechts wird mit der analogen Regelung in dem Gesetz der RSFSR aus dem Jahre 1961 verglichen.

In einer kurzen Einleitung (I) wird die Bedeutung der in diesem Aufsatz benützten Methoden (Statistik, mathematische Operationen, Tabellen und Diagramme) für die legislative Arbeit und für die Gesetzesauslegung analysiert.

Teil II behandelt die Systematik der Strafen von verschiedenen Gesichtspunkten aus. Die Strafen kann man ungefähr in drei, der sowjetischen Einteilung entsprechende Gruppen, d.h. in Hauptstrafen, Nebenstrafen und in Strafen von gemischter Art, einteilen. Weiters wird die Frage untersucht, wann zwei verschiedene Strafen nicht gleichzeitig auferlegt werden können (Tafel II). Tafel III und V geben Aufschluß über die Häufigkeit der verschiedenen Strafsätze in dem Gesetze. Aus der Übersicht ist der Zusammenhang zwischen dem Strafsatz und dem Gruppenobjekt der Straftat ersichtlich. Schließlich begründet der Verfasser in Teile II seine Ansicht, daß die Rahmen der niedrigeren und der höheren Strafsätze in derselben Gesetzesbestimmung sich teilweise decken sollen.

Im III. Teil werden zwei Fragen, die die Strafe für besonders gefährliche Rezipidivisten nach § 42 des Strafgesetzes betreffen, behandelt. Die erste Frage lautet: Wie wird der erhöhte Strafsatz bei den schwersten Strafen errechnet (Tafel VI, VII)? Die zweite untersucht, ob § 42 des Strafgesetzes bei Jugendlichen angewendet werden darf. Der Aufsatz gelangt zur Schlußfolgerung, daß dies in den meisten Fällen nicht geeignet ist, doch schließt das Gesetz diese Möglichkeit nicht aus; es scheint, daß die Straferhöhung nach § 42 des Strafgesetzes nur die sechs niedrigsten der in Tafel V angeführten Strafsätze betreffen könnte.

In dem IV. Teil wird die Gesamtstrafe (§ 35, Abs. 1, No 140/1961 der Gesetzessammlung — úhrnný trest) und die zusammenfassende Strafe (§ 35, Abs. 2, desselben Gesetzes — souhrnný trest) behandelt. Eine solche gesetzliche Regelung, welche bei der Gesamtstrafe die einzelnen Bestandteile anführt, hält der Autor nicht für nachahmungswert. Von der Problematik der Gesamtstrafe wird hier die Frage gelöst, wonach die Strenge der Strafe beurteilt werden kann; problematisch ist es besonders, wenn wir einen Strafsatz, der nur eine Freiheitsstrafe enthält, mit einem Strafsatz vergleichen, der alternativ mildere Strafen

(Besserungsmaßnahme u.ä.) enthält. Der Aufsatz beweist, daß die gesetzliche Reihenfolge gleichzeitig die Reihenfolge der Strenge gemäß darstellt, soweit man überhaupt die Strenge der Strafen allgemein vergleichen kann. Weiters wird hier untersucht, welche rechtliche Bestimmungen garantieren, daß der Täter, der nach dem schwersten Strafsatz verurteilt wurde, gewissen Straffolgen, welche aus den übrigen durch den schwersten Strafsatz absorbierten Strafen folgen, nicht entgehe. Der Aufsatz befaßt sich insbesondere mit der richtigen Auslegung von § 35, Absatz 2, des Strafgesetzes und zeigt, daß man hier mit der bloß wörtlichen Interpretation nicht auskommt.

Zum Abschluß werden zwei Gedanken verallgemeinert, die im Aufsatz an Hand von einigen Beispielen erarbeitet wurden. Erstens, daß das neue tschechoslowakische Strafrecht die Möglichkeit der Individualisierung der Strafe wesentlich erweitert hat, daß aber die richtige Anwendung des neuen Strafsystems erhöhte Anforderungen an die Gerichte stellt; insbesondere müssen die Grundsätze der logischen und systematischen Interpretation beachtet werden. Zweitens, daß es für die legislative Tätigkeit nützlich ist, übersichtliche statistische Korrelationen, wie sie in einigen Tafeln des Aufsatzes gegeben wurden, durchzuführen.